

Curriculum eta testuliburu etako edukia

BEGOÑA BILBAO
GURUTZE EZKURDIA
KARMELE PEREZ URRAZA

Pedagogian doktoreak eta EHUko Irakasleen
Unibertsitate Eskolako irakasleak

Sarrera

Identitatearen eraikuntzan pertsonaren inguruak duen eragina handia dela onartu arren, curriculumak islatzen duen inguru horren ikuspegiak, eskolako edukietan islaturik eta zehazturik aurkitzen duguna, berebiziko garrantzia duelakoan gaude. Curriculum, bada, ez da eraikuntza neutroa, curriculumean islatutako ezagutza ezagutza berezia delako, hautatua, interes batzuen arabera hautatua, hain zuzen. Tesuinguru horretan eskola ezagutzaren banatzaile eta sortzaile gisa ulertzen dugu, eta bertan lantzen den curriculumaren bidez esanahi eta balio kulturalak eraikitzen dira ezagutza «objektibo»aren bidez, eta baita ezkutuko zenbait ezagutzei eta hautatzen eta irakasten ez direnei esker ere.

Gizartean garatzen garen neurrian gure identitate soziala eta kulturala inguruko talde eta erakundeetan eraikitzen dugu, hala nola familia eta eskola, beste batzuen artean. Ikerketa honetan hiru identitate mota desberdin ditugu, Castells-ek markatutako ildotik, pertsonaren identitate soziala eta kulturala definitzerakoan. Bata, egoera ofizialei lo-

turik dagoen identitatea da, guk hegemonikoa deitu duguna, eta Euskal Herriaren kasuan Estatu frantses eta espainolaren identitateetan gauzatua. Biga, erresistentzia kulturari lotutako identitateak dira, guretzat nazio etno-kulturalekin loturiko errealitateak, identitate soziokulturala deitu duguna. Eta hiru, identitate berriekin lotutako eraikuntza identitarioak, europar identitatea esaterako.

Gizarteko kontraesanak —klase gatazkena ez ezik, generoarena, arrazarena, etniarena, adinarena eta familiaren artekoak, baita nazio arazoak ere— hezkuntzan eta curriculumean islatzen dira. Horregatik diogu curriculumak identitateen arteko gatazka gune dela, zeinetan klase sozial bakoitzak, baita identitate nazionala ere, bere hegemonia ezartzen ahalegintzen den. Zentzu honetan, curriculumak kultura tresna da, «curriculum erakundetua» denez, eta curriculumaren «edukia» eraikuntza soziala izanik, ezinezkoa da botere harremanetatik at aztertzea.

Testuliburuaren garrantzia irakaskuntzan

Ikastetxeetako ikasgelatan testuliburuak jarraitzen dute izaten ikasgelako material guztien arima edo muina. Batzuetan, irakaslearen zereginaren erreferentzia nagusia dira eta, beste batzuetan, haiek ardatz gisa hartuta, beste ikas-materialez baliatzen dira. Choppin-en (1992: 22) eskutik esaten dugu eskuliburuak, tresna pedagogikoa den neurrian, boterearen tresna gisa ere ulertu behar dela; eta eskolako eskuliburuaren historiografiak aditzera ematen duenez, aro historiko bakoitzak eskola-liburuan urratsen bat uzteko joera du, tokian tokiko hezkuntza helburuak biltzen dituen ideologia politiko edo sozialaren ispilu baitira.

Testuliburuak da, bestalde, gure gizartean, gure kulturaren, derrigorrez erabili behar dugun liburu bakarra (Cuenca eta Laborda 2000: 44), eta, horrez gain, testuliburuak da, sormen intelektuari dagokionez, Estatuak eta Autonomia Erkidegoek aldeztu aurretik kontrolatzen duten ia liburu bakarra

(Area 1999: 205). Praktikan, testuliburuaren edukien kontrola nahiko erlatiboa izan arren, esan behar da, testuliburuak merkaturatu baino lehen Administrazioek ikuskatu eta onetsi behar dituztenez, Administrazioak bermatzen eta bereztat gordetzen duela curriculumaren kontrolaren zati bat, hain zuzen ere, testuliburuaren onespenezko prozesuaren bidez. Testuliburuaren agertzea onartzen dena da, azken finean, irakasleei irakasteko aurkezten zaiena, eta, era berean, ikasleek ikasi behar duten curriculumarekin ere bada. Apple-ren (1989: 93) esanetan, testuliburuaren egin, diseinatu edo sortzen dutenak izango dira eragile eragingarriak ikasleak jasotzen duen irakaskuntzari begira. Testuliburuaren argitartzeak izango dira, beraz, curriculum ofiziala interpretatu, birdefinitu, helburuak eta edukiak hautatuko dituztenak eta irakasleek ikasgelan garatzeko prozedura eta estrategiak ezarriko dituztenak. Modu honetan, eta legalki, Estatuak argitartzearekin izugarritzeko boterea ematen die ikastetxetara landuko den curriculumaren finkapenean.

- *Ikaslea eta testuliburuaren*

Irakasle gutxi jar ditzakete zalantzan testuliburuaren onura didaktikoak: eskuragarritasuna (behin eta berriro erabil daiteke, ikaslearen erritmora moldatzen delako); efikazia (irakurtzetik entzutetik baino ulermen azkarragoa lortzen baita); abstrakzio bidea errazten duen beste baliabide didaktikoekin konparatuz gero; irakaskuntza-ikaskuntzarako funtsezkoak diren esperientziak ahalbidetzen ditu (berekotasuna, ereduagarritasuna eta abstrakzioa). Baina testuliburuaren tresna didaktikoa izateaz gain tresna ideologikoa ere bada.

Edukien aukeraketak, adierazteko erak, haien kalitateak eta esanahiak badira izaki baten mundu-ikuskeran eragina duten faktoreak. Faktore horiek mugatuko dute, bestalde, izaki horren mundua, hau da, nola ikusiko duen eta nola sentituko duen errealitate hori. Testuliburuaren edukia bartzuk agertuz eta beste bartzuk aipatu gabe utziz, ideologia transmititzen da. Therborne-ren (1987) iritzia jarraituz,

ideologiak honako bi funtzio hauek izango lituzke testuliburuetan: batetik, ezagutza eratzea, eta, bestetik, pertsonak esanguratsuki bizi eta eraikitzen dituzten errealitateak, ametsak, nahiak eta helburuak modelatzea. Hori guztia hiru modu hauetan egiten da: 1) dena eta ez dena finkatuz (zer garen, non gauden, eta abar); 2) zer den ona, zuzena, justua, polita, atsegina eta aurkakoak mugatuz (gure nahiak eta helburuak normalizatzen dituelarik); eta, 3) izan daitekeena eta ezinezkoa finkatuz, gure itxaropenak, irrikak eta helburuak mugatzen dituelarik. Horrela, testuliburuak direla medio, iragana ezagutzen da, oraingo «bat» komunikatzen da eta etorkizunaren esperantza eraikitzen.

• *Irakaslea eta testuliburua*

Testuliburuaren eragina irakasleriarengana ere ailegaten da. Zabalzak (1996: 86) dioen moduan, «ikasgelako edo eskolako plangintza bitartekarien bidez egiten da», hots, testuliburuak, material komertzialak, curriculum-gidak, ikastaroak, aldizkariak, eta esperientzia bikarioak (beste bati entzundako kasuak edo irakurritakoak) dira modurik erabilienak. Beraz, irakaskuntza diseinatzerakoan, irakasleak ez dira beren ezagutza teorikotik hasten, ezta inprobisatzen ere, baizik eta era askotako material didaktikoek eskaintzen duten programazio-bozeto bat erabiltzen dute. Askotan gertatzen da testuliburuak —eta honi eransten zaizkion ikasleentzako ariketa-koadernotxoek— dakarten jakintza-bilduma irakatsi beharreko jakintza guztia bilakatzen dela, eta hortik kanpoko beste jakintzak baztertuak edo landu gabe gelditzen direla. Torres-ek diosku (1994: 177-181) testuliburuaren erabilerak deskualifikazio profesionala dakarrela, eta horrela azaltzen du prozesu hori: irakasleriak testuliburuetan behin eta berriro agertu den errealitatea bakartzat hartzen du, eta beste errealiterik egon litekeela pentsarazteko bere buruari mugak jartzen dizkio. Curriculum horiek bakarrak dira eta, aldi berean, egin daitezkeen bakarrak izan ere. Modu honetan, testuliburuaren egileak eta adituen (teknokraten)

hitza eta jakituria jakintza-iturri bakartzat hartzen ditu irakasleriak, bere hezkuntza-ahalmenak eta bere protagonismoa albo batera geratuz.

• *Argitaletxeak eta testuliburua*

Argitaletxeek —gizarteko beste esparruetan gertatu den bezalaxe—, testuliburuak egoera edo erreforma berrietara berehala moldatzen dituzte. Hezkuntza-erreformek irakaslerian sortzen duten ziurtasun eza edo urduritasuna nahiko arrazoi da irakasle hori liburu erosle sutsu bihurtzeko. Gure herriko eskoletan erabiltzen diren testuliburu asko eta asko horrela sartu zaizkigu, irakaskuntzaren egunerokotasunari aurre eginez. Ikasgeletako praktikan, horregatik, gertatzen dena da irakaslea elementu pasibo bihurtzen dela, eta ikasleen ikasmailara egokitzeke asmoz ordezkapen didaktikoak egin arren, irakasleak material horri ukipen afektiboa baino ez dio ematen transposizio didaktiko horretan, beste guztia egina baitatorkio. Horrela ikusten da testuliburuak ikasgeletan baztertuak daudela —irakasle batzuen erabilera kontzienteagatik aurkako joera hartzen baita—, ala, gehienetan, inkontzienteki, ezagutzaren gidari sutsu bihurtzen direla.

Argitaletxeek antolatzen dituzte legerian ezarritako gutxieneko lorpenak, eta zabalik dagoen curriculuma itxi egiten dute. Gure inguruko eskoletako hezkuntza-praktikari begiratzeak erakusten digunez gero, testuliburua da oinarritzko heziketa orokorreko curriculum ofiziala gauzatzeko tresnarik eraginkorrena. Testuliburuetan islatzen baita eskoletan lantzen den ia curriculum oro. Baina, testuliburuaren erabilerak ikasgelan betetzen duen esparru sinbolikoa gaindituz hezkuntza-sistema osora zabaltzen da (Perez 2003). Lehen esan bezala, testuliburuak ikaslearen nortasun soziala eraikitzeaz batera irakasleriaren jarrera moldatzen du. Martínez Bonafé-k (1992: 8) honako aipuan goraiatzen duenez:

eskolaldiaren zati handi bat baliabide —testuliburua— berezitu baten bidez edo haren inguruaz igarotzen da. Irakas-

leriaren lanaren zati handi bat —plangintza, garapena eta ebaluaketa— testuliburuaren bidez eta testuliburuaren inguruan egiten da. Argitaletxeek urtero ehundaka euro gastatzen dituzte liburuak argitaratzen. Eta, azkenik, testuliburuetako ikasgai-ordenari begira, familiek ikasturteko edozein alditan ezagut dezakete bere seme-alabei zer irakasten zaien.

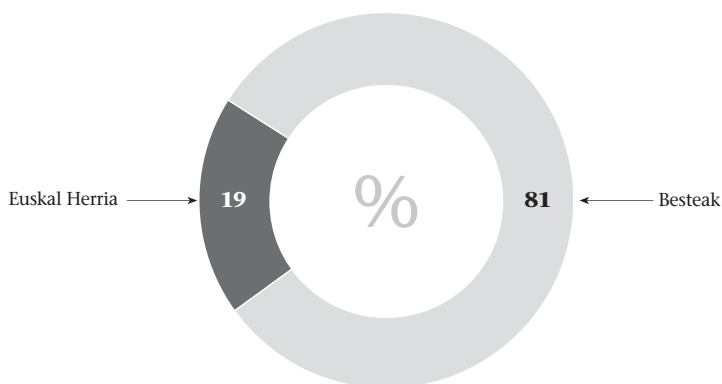
Horrela gauzatzen da irakaskuntzaren kontrolaren zikloa, testuliburuaren erabilera dela medio, hain zuzen.

Testuliburua tresna arrunta da eskoletan, baina ez aseptikoa. Beharrezkoa da, horregatik, sakonki aztertzea testuliburuaren bitartez zein eredu, zer eduki, zer gizarte, zer kultura, zer ikasle, zer irakasle, zer irakastera... ekoiztu eta helarazi ohi diren.

Testuliburuetako edukia eta testuingurua

XIX. mendean sortzen dira hezkuntza-sistema estatalak. Testuliburuetako edukiak ez dira beti berdinak izan eta ez dira beti berdin landu. Edukia kokatzeko, lekutzeko, erabili izan diren erreferenteak ere aldatuz joan dira. Edukia nola eta non zehazten den aukera garrantzizkoa da informazioaren nolaketasunari begira, edukiaren oinarritzko ardatza hautatzeko orduan ez baita gauza bera aukera bat edo bestea izatea oinarria.

1. grafikoa. Edukien erreferentziak

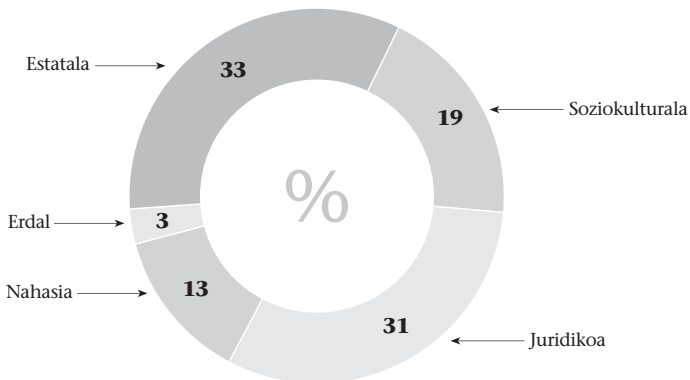
Mendean zehar testuinguru bakoitzari garrantzi desberdina eman zaiola jakinik, egun eskoletan darabiltzagun testuliburuetan, Euskal Herriari lotuta jorratzen diren edukiak %19 baino ez dira, hau da, edukia Euskal Herriari dagokio kasu hauetan.

Argi ikus daiteke Euskal Herria ez dela erreferentzia nagusia, edukiak lekutzeko bestelako testuinguru batzuk erabiltzen direla. Sei aukera dira guk mugatu ditugunak edukia testuinguratzeko: soziokulturala, juridikoa, nahasia, kanpoko herria, estatala eta zehaztu gabea.

Edukia Euskal Herrian kokatua ager daiteke, edo estatua-
rekiko erreferentzian edo munduko beste herriren bateko mugetan kokaturik. XX. mendearen azken urteetan testuinguru berriak erabiltzen dira —estatuaren antolaketaren ondorioz beharbada—, gerora garrantzi handia hartuko dutenak. Euskal Herriko Hegoaldeko egoera da hori, EAE eta Nafarroako Foru Erkidegoko testuliburuetan agertzen baitira testuinguru juridikoa izendatu duguna eta berarekin batera datorren testuinguru nahasia.

Kontua da erreferentzia horren maiztasuna txikia dela gai-nontzekoekin alderatuz gero; hurrengo grafikoan ikus daitekeen moduan, desoreka handia dago erreferentzia batetik bestera.

2. grafikoa. Testuinguru bakoitzaren maiztasuna

Grafikoan ikus daiteke Euskal Herriko Hegoaldeko —Espainiaren menpekoa— zein Iparraldeko —Frantziaren menpekoa— testuliburueta-ko eduki-ek estatuarekiko lotura handia agertzen dutela, oro har, %34ra heltzen baitira. Antolamendu juridikoaren ispilu direnak %31ra heltzen dira, eta berari lotuta dagoen ikuspegi nahasian edukien %13 dira. Azkenengo lekuan kanpoko herriekiko lotura duten edukiak datoz, %3ra ozta-ozta iritsiz.

Hego Euskal Herriaren kasuan, LOGSE legea indarrean jarri denetik hona, argitaletxeen testuliburu-ekoizpen berrietan Euskal Herriari loturiko edukia gero eta murriztagoa da, *Ingurunearen Ezaguera* deritzan arloari dagokionez, behintzat.

Egun, LOGSE legea oraindik indarrean dagoela, ez dago motiborik beherakada kualitatibo hori gerta dadin, ezen curriculumaren edukia ez baita aldatu. Horregatik, beldur gara azken erraldiko testuliburu horiek ez ote diren LOE legeari begira jarriak. Oraindik ez dakigu LOE legetik eratorritako curriculuma nola gauzatuko den gure herrian, baina aurreratu dena da berriro diziplinak —ezagutzen ditugun geografia, historia...— erabiliko direla curriculumaren antolaketan.

Bestalde, orain arte izendaturiko «oinarrizko gutxieneko irakaspenak» hemendik aurrera «irakaspen komunak» deituko direla zabaldu da. Horiek, hezkuntza transferiturik dagoen Autonomietan, ordutegiaren %55eko arreta izango dute, nahitaez —LOGSEren kasuan ez bezala, lege horretan %55 gehienez zen eta—.

Aipatu dugun moduan, Euskal Herriari lotutako edukiak gero eta gutxiago dira, eta hori era guztietako eduki-ekin gertatzen dela ikusi dugu, euskara bera ere, Euskal Herrikoa bari-rik, EAEko hizkuntza moduan azalduta agertu daiteke eta. Hurrengo irudietan —Bruño argitaletxearenak biak— ikus daitekeen moduan, euskara modu guztiz desberdinean kokatzen da testuliburu-etan, batzuetan bere lurralde historikoari lotuago, beste batzuetan lurralde politikoaren erreferentzian.

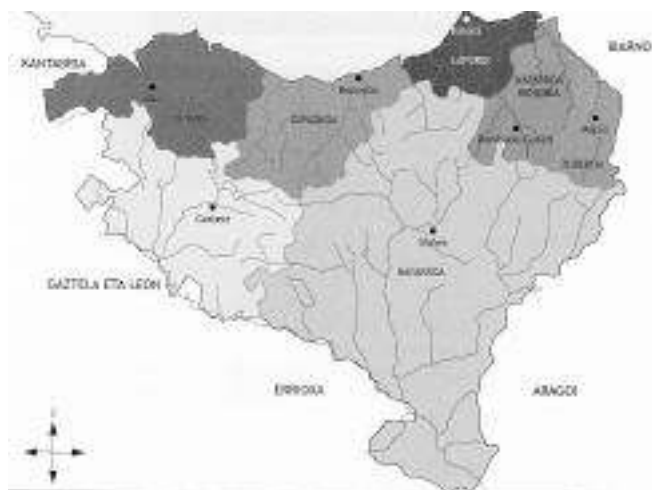

Ikasleak jasoko duen informazioak oinarri desberdina dauka: batean, euskara estatuko hizkuntzen artean kokatzen da, eta bestean Euskal Herriko hizkuntza da. Beste kasu askotan, euskara EAEko hizkuntza dela azaltzen da, beti estatuko muga eta antolaketa baren barruan. Testuliburu etako edukietan euskarak berak ere galdu egin du erreferentzia

soziokulturala, estatuaren edo autonomiaren mesedetan. Azken batean, joera ezaguna da euskara eta bestelako ezaugarriak lekutzerakoan estatuaren antolaketa juridikoan oinarritzekoa. Horren guztiaren ondorioz, Euskal Herria ente soziokulturala izan baden arren, saihestu egiten da.

Oro har, euskal kultura zer den azaltzeko erabiltzen diren aldagaien artean goranzko balioak paisaia, kirolak, jaiak eta gastronomia dira. Ostera, beheranzkoak euskara, mitologia, pertsonaiak eta musika eta dantzak dira. Euskal Herriaren ikuspegi turistikoa, folklorikoa agertzen dute testuliburuek, nortasunari eta identitateari lotuen dauden ezaugarriei presentzia txikia emanez. Baina azpimarratzeko dela uste dugu Euskal Herria edo EAEko erreferentzietan paisaia dela gehien erakusten den edukia, mapak bigarren tokian —%1,5 baino ez— geratzen diren bitartean. Hurrengo irudia Erein argitaletxearen *Ingurunea* liburukoa da, 51. orrian datorrena; bertan, Euskal Herria osorik agertzeaz gain, lurralde historiko guztien berri ematen da, bakoitzaren mugak eta hiriburuak erakutsiz.

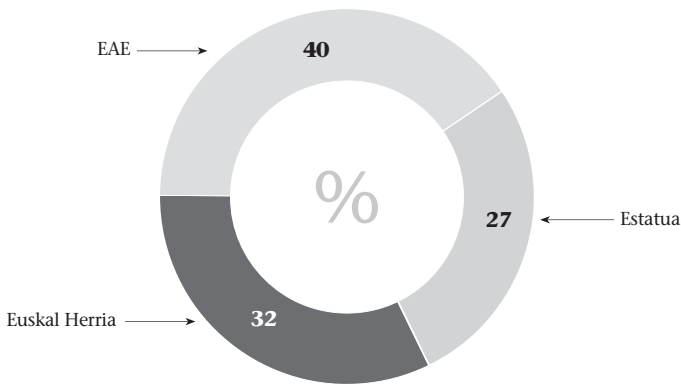
Estatuarekin, ordea —kanpoko herrieekin batera—, gehien lotzen den edukia mapetan dator. Kasu horretan —estatu-

reanean—, paisaiak ez dira eduki garrantzitsuenen artean agertzen.

Gainontzeko ezaugarrien —izaerarekin lotuagoak— garapena alderantziz proportzionala da, paisaiak gora egiten duen bitartean hauek behera egiten dutelako. Itxurari gero eta garrantzi handiagoa ematen zaio, izaerarekin lotutako ezaugarriak gero eta gutxiagotan aipatzen diren bitartean.

Horrez gain, eduki horiei ematen zaien erreferentzia aldaturaz joan dela ikusi dugu, euskara eta euskal kultura ez dira beti Euskal Herriarekin lotzen. Hurrengo grafikoak adierazten du gertaera hori.

3 .grafikoa. Euskal kulturaren testuingurua

Ikus daitekeen moduan, Euskal kultura %32an lekutzen da Euskal Herrian, gehienetan EAE edo estatuaren erreferentzian lantzen baita. Euskal kultura estatuko kulturen artean kokatuta agertzen da, edo, %41ean, estatuaren antolaketa autonomikoaren erreferentzian jorrotzen da.

Euskal Herria oinarri duen testuinguru soziokulturalak XX. mende hasieratik amaierara atzerantz egin du etengabe, erdira etorritz. Euskara eta euskal kultura Erkidegoko mugetan geratzen da testuliburuetakako edukietan. Hala irakasten zaie gazteei, eta azkenean Euskal Herria eta Erkidegoa gauza bera direla pentsatzera ere hel daitezke, denona den euskara —eta beste ezaugarri guztiak— EAEko ezaugarritzat hartzen baita.

Artean aipatu ditugun paisaiak ere, lekuak erakusteko erabiltzen direnak, modu horretan agertzen dira askotan, Euskal Herria aipatuz testu idatzian eta EAE ikonoan. Hona hemen adibidea, Anaya argitaletxearen *Ingurunearen Ezaguer*a 5, 150. orrikoa.

Hiri-eraketa: hiriak

Gaur egun, Euskal Herriko jenderik gehiena hirietan bizi da. Hiri-populazioa da. Hiri hauek itsasaldean daude eta barrualdean, Gasteiz adibidez.

Euskal Herriko hiririk handienak Bilbo, Gasteiz, Donostia, Barakaldo eta Getxo dira. Besta hiri hauek ino euskal biztanleriaren esdia bizi da.

Donostia da Euskal Herriko, turismoari dagokionez, hiririk emantzena. Apeltxo eta Uztail mendeak Euzkaleri hantxe sartzen ziren. Konturatu Ondaerriko koadrantea ikusgarritasun baxoa.

Bilbo da biztanleriari hantzena duen adela (369.535). Nerbioi ibilaren iberritasun alago. Euskal Herriko juliarriko eta /konstuzio Ahi nagaririk ber deitela.

Getxo: Euskal Herriko Antzerki Eskerriaren ad-ministratzaio-hiriburu da. Nerbioi Ahi Euzko Juliarriko eta Letrenaheria.

 Aurkitu Euskal Herriko mapa batean populatzioren handieneko hiriak. Non biltzen da jenderik gehien? Zergatik eta da?

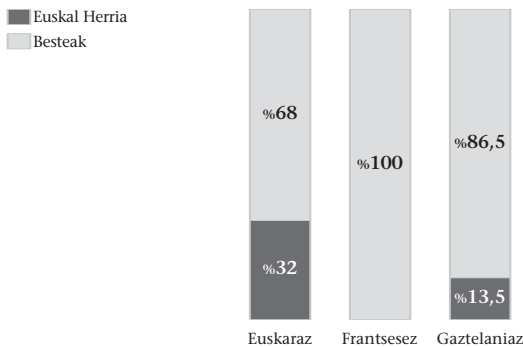
EAE eta Euskal Herria, biak agertu arren, ez da argi geratzen kontzeptu desberdinak direnik. Egoera hori sarriegitan aurkitu dugun arren, horren atzean arrazoi desberdinak estaltzen direla pentsatzen dugu, batzuetan ideologikoak, pentsamendu desberdinak islatzen direlako, eta, beste batzuetan, itzulpenaren ondorio izan daitezkeenak.

Testuliburuetao edukia hizkuntzaren arabera

Hizkuntza bakoitzeko —euskara, gaztelania, frantsesa— testuliburuaren artean badira desberdintasunak edukia kokatzeko joeretan. Argi ikus daiteke frantsesez estatalak direla; euskarazkoek darabilte, aldiz, oinarri soziokultural handiena.

Edukiaren erreferentzia hizkuntzaka begiraturaz gero, frantsesez idatzitako liburuek edukia estatuarekin lotuta jorratzen dutela ikus daiteke. Ez dago aipatu beharrik —begi bistan dago eta— liburu horietan, eduki gehienak testuinguru estatalari lotuta jorratzean, ez dela erabiltzen erreferentzia soziokulturalik.

4. grafikoa. Edukiaren testuingurua hizkuntzaka

Gaztelaniaz ere, Euskal Herria ez diren bestelako testuinguruak nagusi direla erakusten du grafikoa. Estatu edo berarekin lotuta dauden erreferentziak —antolaketa autonomikoarekin lotzen direnak— dira testuliburuetao gehien erabiltzen direnak.

Frantsesez edo gaztelaniaz argitaratzen diren testuliburuetan, oinarri estatala euskaraz argitaratutakoetan baino handiagoa da —modu nabarmenean—.

Euskaraz plazaratzen diren testuliburuetan erabiltzen da gehien oinarri soziokulturala, edukia Euskal Herriarekin lotzen duena. Hala ere, euskarazko testuliburuetan, erdiz erdi dira oinarri soziokulturala darabiltenak eta erreferentzia estatala, juridikoa eta nahasia dutenak. Munduko leku desberdinetako ezagutzak lantzen direnez, kanpoko herriei ere gaztelaniaz eta frantsesez baino toki handiagoa ematen zaie.

Aipagarria da euskarazkoetan testuinguru nahasiaren presentzia gaztelaniazkoetan dagoenaren bikoitza dela. Nagusitasun horrek sorburu bat baino gehiago izan ditzakeela pentsatu arren, gure ustean badira garrantzizko eragina dutenak. Batetik, gaztelaniaz *País Vasco* dena *Euskal Herria* euskaratzen da eta, inoiz esanahi bera izan badute ere, egun —kontzeptualki— *País Vasco* EA Erekin identifikatzen da.

Edozelan ere, hurrengo orrialdeko irudiak —Anaya, 147. orria— sarritan aurkitu dugun egoera hori adierazten du: EA Eko mapa da baina testu idatzian Euskal Herriko populazioa aipatzen da, azkenean Bizkaia, Araba eta Gipuzkoa Euskal Herria bailiran agertzeko.

Baina hizkuntzaren araberako diferentzia horiez gain, liburuen argitalpen tokiari jartzen badiogu arreta, orain arteko interpretazioari eutsi beharrean aurkituko gara, esandako joerak erabat areagotzen dira eta. Testuinguru bakoitzaren garapena ez da berdina Euskal Herrian sortzen diren testuliburuetan eta Euskal Herrikan kanpo ekoizten direnentan. Azken hauetan edukiak estatuan eta erkidegoan zehazten dira, baina Euskal Herrian sortutakoetan oinarri soziokulturala adierazgarria da.

Testuliburuaren argitalpen tokiari dagokionean

Argitalpen tokiaz hausnartzera bagatoz, erraz ohartuko gara toki hori aldatuz joan dela mendean zehar.

Euskal populazioaren banaketa

1. Begiratu arretsez euskal populazioaren banaketaren mapari. Zein aldean biltzen da populazioa? Zein da populazio edikerako lurralde historikoa?
2. Non dago zure herri edo hiri? Itzazkidean ala barrualdean dago? Jakin ezazu zerbitz bitartek dituen.

147

Populazioa era desberdinean banatzen da lurraldean zehar. Pertsona batzuk etse bakarretan bizi dira, baina gehienak elkarren ondoan etse-maltzetan bizi da. Pertsonak lurraldea era batera edo bestera banatzen dute; herri, **herri-eraketa** deritzogu.

Pertsonak etse bakarretan edo 2.000 biztanlerik beharako herrietan bizi gero, **baserri-eraketa** deritzogu. 10.000 biztanlerik gorakoei **hiri-eraketa**, eta 2.000tik 10.000 arteko eraketari **erdi-hiritarra**.

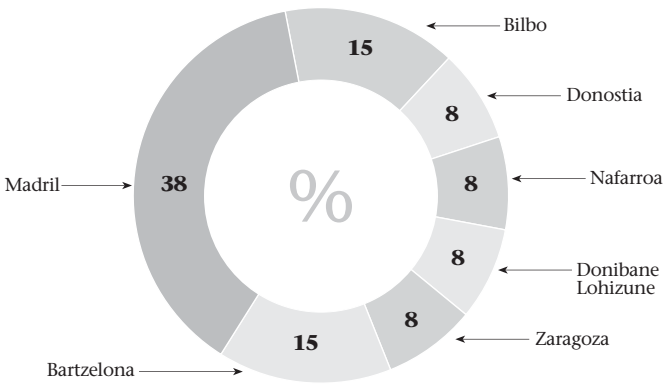
Euskal Herrian, populazioa, Bizkaiko eta Gipuzkoako itsasaldean eta herarik zabalmetan eta lehenetan biltzen da. Klima atsegina dute, komunikabide onak eta hazten datude industriarik garrantzitsuenak.

Arabian badago koadro aberatsa dela eta lehenetxe kokatzen da bere hiritarra. Hegoaldean ez dago klima lehorragoa da eta uda eta neguraren arteko temperaturak alde handiagoa dute.

Euskal Herrian argitaratzen diren liburuak gero eta guxtiago direla ikusi dugu. XX. mendearen hasieran testuliburu gehienak hemen argitaratzen ziren arren, oraintxe gutxi dira Euskal Herrian ekoiztutakoak. Euskarazko irakaskuntzan erabiltzen diren testuliburuak oinarriztat erabili ditugula gogora ekarriz, hurrengo grafikoan XX. mendearen amaiera eta XXI. mende hasierako egoera jasotzen da, sasoi

hori baita —Euskal Herriko Hegoaldean— 1990ean hezkuntza sistema arautu zuen LOGSE delakoaren eraginpeko aldia. Curriculumaren aldaketa aginduta dagoen arren, ez da oraindik gauzatu. Hurrengo grafikoan testuliburu argitalpen lekuak adierazi ditugu; hor ikus daiteke euskarazko irakaskuntzan darabiltzagunak kanpoan ekoiztutakoak direla, Madrilen, Bartzelonan eta Zaragozan. Leku horietan argitaratzen dira euskaraz ekoizten diren testuliburu gehienak, %61 zenbaki zehatzetan.

5. grafikoa. Testuliburu argitalpen tokiak

Euskal Herriko eskoletan darabiltzagun testuliburuak kanpotik datozela aipatu behar dugu. Madrilen prestatutakoak dira %38, gehienak, Bartzelonan osotutakoak %18ra heltzen dira, eta Zaragozan %8.

Santillana, Edebé, Vicens-Vives, SM edo Anaya dira toki horietan argitaratzen dutenak; ez euskaraz bakarrik, gaztelaniaz ere argitaratzen dute, askotan gaztelaniaz sortutakoa izaten da itzuli edo/eta moldatuko dutena.

Bilbon, Donostian, Donibane Lohizunen edo Nafarroan ekoizten direnak %39ra baino ez dira heltzen. Kanpotik datozenak, beraz, %61 dira eta hemengoak %39an geratzen dira.

Ondorioz hauxe baieztatu dezakegu: Euskal Herriko eskoletan irakasteko baliabide nagusia den testuliburu Euskal Herritik kanpo egin da, kanpoan osotzen dira.

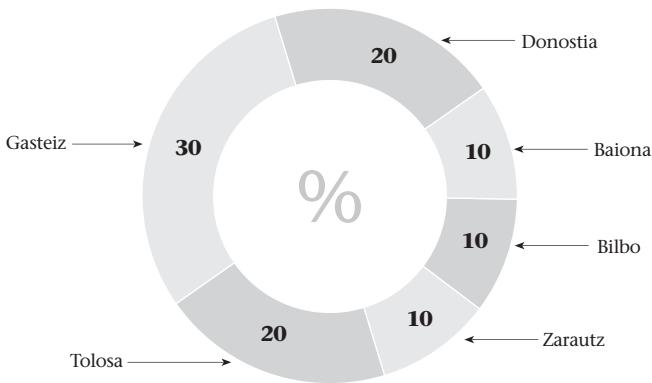

Gauzak horrela, ez da ulergaitza edukiaren testuinguratzeko modua desberdina izatea. Izan ere, hemen edo kanpoan ekoizten den liburuan testuingurua desberdina da.

Oro har, desberdinak dira hemen eta hemengo eskoletan sortutako testuliburuak eta argitaletxe handiek hemendik kanpo sortzen dituztenak. Batzuk hegemonikoagoak, besteak ingurune soziokulturalari lotuagoak. Izan ere, testuinguru soziokulturalaren presentzia handiagoa da Euskal Herrian ekoiztutako liburuetan kanpokoetan baino. XX. mendean zehar lotura horiek ez dira berdinak izan, mendearen hasieran hemen sortzen eta argitaratzen ziren testuliburuak. Jakina da *Xabiartxo* eta *Umearen laguna* Tolosako Lopez Mendizabalek sortu eta argitaratuak direla, edo *Txomin ikasle* Eusko argitaletxeak Zarautzen ekoiztua. Baionan Eskual Herria argitaletxeak kaleratu zuen *Battita eta Mariaño* 1952an.

Hurrengo grafikoan ikus daiteke sasoi horretako testuliburu guztiak Euskal Herrian argitaratuta daudela, dela Gasteizen, Bilbon, Donostian, Tolosan, Zarautzen edo Baionan.

6. grafikoa. Testuliburuaren argitalpen lekua
XX. mendearen hasieran

Egoera desberdina azaltzen dute XX. mendearen hasieran —jakinik orduko curriculumak eta oraingoa ez direla pareko— argitaratzen ziren testuliburu horiek; Euskal Herrian eginak dira denak, hemen sortuak hemengo eskoletarako.

Euskaraz ekoiztutako testuliburu guztien egileak euskaldunak ziren, eta euskaraz idazten zuten, Bernardo Estornesen kasua salbuespen, *Sabin Euskalduna* liburua Agustin Zumalabek gainbegiratu eta itzuli baitzuen. Lopez Mendizabal, Permin Iturriotz, Gabirel Jauregi, Itziar Muñoa, Jose Ramon Forurua zein Iñaki Goikoetxea egile euskaldunak eta euskaltzaleak ziren. Egileak ez eze irudigileak ere hemengoak ziren eta hemengo argitaletxeetan agertzen; liburua oso osorik ekoizten zen hemen, hasieratik amaierara. Orduko testugintzak helburu argia zuen: eskola umeei bere hizkuntzaren gramatika, bere herriaren geografia, historia, kristau dotrina, aritmetika, fisika zein kimikaren oinarriak nazionalismoaren ikuspegitik euskaraz eskaintzea, ideologia abertzale horren bidez biharko euskaldunaren oinarria erai-ki zitekeelako.

Testuliburuaren erabilera auzian jarri den aldi honetan, alternatiba desberdinak bideratu beharrean aurkitzen gara. Horretarako, batera jo beharko dugu, bai era askotako baliabide didaktikoak erabiltzera, baita euskarri alternatiboak sortzera ere. Horrez gain, baliabide modernoak sortzera jo behar genuke, XX. mendearen hasieran Xabier Lopez Mendizabalek, Iturriotzek, Jauregik eta beste hainbatek egin zutenaren antzera. Garai hartan, Europan aurrelari ziren joera pedagogikoak eta pedagogoen ekarpen jakinak hartu ziren aintzat ikasmaterialak sortzerakoan. Gaur ere antzera jokatu beharko genuke berton bertokoentzako materialak sor ditzagun.¶

Bibliografía

- Apple, M. W. (1989): *Maestros y textos*, Paidós, Madril.
- Area Moreira, M. (1999): «Los materiales curriculares en los procesos de diseminación y desarrollo del curriculum», in J. M. Escudero (arg.): *Diseño, desarrollo e innovación del curriculum*, Síntesis Educación, Madril, 189-208.
- Bilbao Bilbao, Begoña (2002): *Kultura erreferenteak Oinarrizko Hezkuntzako Curriculumean*, Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Bilbao Bilbao, Begoña; Ezkurdia Arteaga, Gurutze; Perez Urraza, Karmele (2004): *Euskal Curriculumala Euskal Dimentsioa Curriculumean?*, Utriusque Vasconiae, Donostia.
- Castells, M. (1999): *La era de la información. Economía, sociedad y cultura. Vol. II: El poder de la identidad*, Alianza Editorial, Madril.
- Choppin, A. (1992): *Les manuels scolaires. Historie et actualité*, Hachette Éducation, Paris.
- Cuenca, J. M.; Laborda, X. (2000): «Teun A. Van Dijk. Lingüística y realidad», *Cuadernos de Pedagogía* 292, 42-47.
- Ezkurdia Arteaga, Gurutze (2004): *Identitatea eta Ingurunea Curriculumean*, Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Martínez Bonafé, J. (1992): «Siete cuestiones y una propuesta», *Cuadernos de Pedagogía* 203, 8-13.
- Perez Urraza, Karmele (2003): *Zientzia, teknologia eta lanbideen agerpena Euskal Herriko testuliburuetan*, Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.
- Therborn, G. (1987): *La ideología del poder y el poder de la ideología*, Siglo XXI, Madril.
- Torres Santomé, J. (1994): *Globalización e interdisciplinariedad: el curriculum integrado*, Morata, Madril.
- Zabalza, M. A. (1996): *Kurrikuluaren diseinu eta garapena*, Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen Zerbitzua, Bilbo.